

© LUC VAN DIJCK

LANG LEVE DE MELKKOE!

Kalven vaarzen af op 24 maanden of vroeger, maar zijn ze dan ook voldoende ontwikkeld? Blijven koeien lang genoeg productief? Het vervangingspercentage is hierbij een cruciaal kengetal. In dit artikel onderzoeken we de impact van een verbeterde langleefbaarheid op een gemiddeld melkveebedrijf. – *Matthieu Frijlink, landbouwconsulent*

Boerenbond

De meeste melkveehouders concentreren zich op een efficiënte melkproductie door te zoeken naar een optimaal rantsoen, genetica, huisvesting en verzorging voor het melkvee. Toch kijken vooruitziende veehouders al een stap verder. Het jongvee krijgt op veel bedrijven niet de aandacht die het verdient. Toch is de opfok van het jongvee de investering in de toekomstige veestapel. Naast een goede opfok vormt ook een duurzame melkveestapel een nog belangrijker voorwaarde voor een rendabel melkveebedrijf.

Vervangingskost

Als eerste zijn er de rechtstreekse kosten van de inschakeling van nieuwe vaarzen. Een vaars kost al gauw 1400 euro (eigen opfok of aankoop), terwijl een reforme koe zo'n 700 euro opbrengt. Dit wil zeggen dat de vervanging van een melkkoe 700 euro kost. Op een bedrijf van 100 melkkoeien zullen bij een verlaging van het vervangingspercentage van 33 naar 25%, dus 8

koeien minder moeten vervangen worden. Dit levert 5600 euro op. Deze verlaging van het vervangingspercentage stemt overeen met een verhoging van de levensduur van de melkkoeien van 3 naar 4 jaar.

.....
De opfok van het jongvee is de investering in de toekomstige veestapel.

Melkproductie

Als koeien langer meegaan moeten er minder vaarzen worden ingeschakeld. Dit heeft een positief effect op de totale en gemiddelde melkproductie per koe. Het aandeel eerstekalfskoeien (met lagere melkproductie) is immers kleiner, waardoor er dus meer koeien met een hogere productie in de stal staan. Als de melkproductie van de eerstekalfskoeien 7500 l bedraagt en die van tweedekalfs- en oudere koeien respectievelijk 9000 en 10.000 l, dan zal de gemiddelde melkproductie per koe hoger liggen naarmate

Tabel 1 Opbouw veestapel in % bij verschillend vervangingspercentage en impact op productie en voerefficiëntie

Vervanging	Opbouw veestapel (%)			Melkproductie	
	Vaars	Tweedekalfskoe	Oudere koeien	(l/koe)	Voerefficiëntie
25%	25	20	55	9.175	1,51
33%	33	28	39	8.895	1,48
Verschil				280	0,03

het aandeel vaarzen lager ligt. In tabel 1 zie je hoe de opbouw van de veestapel bij verschillende vervangingspercentages (33 tegenover 25%) de productie beïnvloedt op een bedrijf met 100 melkkoeien. Er wordt 28.000 l melk meer geproduceerd bij 25% vervanging. Als deze extra liters geproduceerd worden tegen een saldo van 0,17 euro/l levert dit aspect voor 100 koeien 4760 euro op.

Voerefficiëntie

Eerstekalfskoeien moeten tijdens hun eerste lactatie nog een stuk groeien. Hierdoor zal de efficiëntie waarmee ze voeder in melk omzetten een stuk lager liggen. Bij benadering kan je stellen dat ze 10% minder voer opnemen, maar ook 30% minder melk produceren dan een oudere koe. Als een oudere koe dus een voerefficiëntie heeft van 1,6 (ze produceert 1,6 kg melk per kg DS die ze opneemt), dan heeft een eerstekalfskoe een voerefficiëntie van slechts 1,25. Een wijziging in opbouw van de veestapel die correspondeert met een vervangingspercentage van 33 en 25% (tabel 1) geeft een verhoging van de voerefficiëntie met 0,028 (van 1,48 naar 1,51). Hoewel dit slechts een klein verschil lijkt, is de impact op de rentabiliteit aanzienlijk op bedrijfsniveau. Bij een gemiddelde voerkost van 0,2 euro/kg DS, zal de efficiëntere productie samen met de hogere productie een extra saldo genereren van 8300 euro voor 100 melkkoeien.

Kalveropbrengsten

Als er structureel minder jongvee nodig is, moet er ook minder jongvee worden aangehouden. Hierdoor kunnen er meer dieren verkocht worden en komt er meer ruimte vrij om via kruising met witblauwe stieren de kalveropbrengst te verhogen. Met voldoende marge voor uitval zal er bij een vervanging van 33% en kalvingsindex van 1 ruimte zijn om 26% kruisingkalveren en 37% Holsteinstierkalveren te verkopen. Bij een vervanging van 25% kunnen met dezelfde marge 44% kruisingkalveren en 28% Holsteinstierkalveren verkocht worden. Op een bedrijf met 100 koeien komt dit bij een prijs van 100 euro voor een Holsteinstierkalf en 350 euro voor een kruisingkalf neer op een verschil in saldo van 5400 euro in het voordeel van de situatie bij een vervanging van 25%.

Vrijgekomen productiefactoren

Een lager aandeel jongvee vraagt minder arbeid, grond en kapitaal. De vaste kosten van het jongvee zullen bij een verlaging van het aantal stuks jongvee niet vermin-

deren. Tenzij de benutting van bijvoorbeeld de stal kan worden overgenomen door andere inkomsten (meer melkvee, vleesvee ...). Een lege stal brengt immers ook hier niets op. Ook kunnen vaarzen verkocht worden, al zal het van de bedrijfsspecifieke productiekost afhangen of hier ook effectief iets aan verdiend wordt. Minder jongvee betekent ook dat er minder grond nodig is om ruwvoer te voorzien en om mest af te zetten. Als er voor de productie van het ruwvoer voor een melkkoe per jaar 0,4 ha en voor jongvee 0,18 ha nodig is, zal de lagere jongveebezetting bij een vervanging van 25% leiden tot een benodigde oppervlakte per koe (melkvee + jongvee) van 0,49 ha.

Dit is 0,03 ha minder dan bij een vervanging van 33%. Op een bedrijf van 100 koeien levert dit dus 3 ha op die extra beschikbaar is voor de melkkoeien of op een andere manier benut kan worden. Wordt hier melk mee geproduceerd aan 8500 l/koe en een saldo van 0,17 euro/l dan levert deze 3 ha ongeveer 8800 euro extra saldo op. Tenslotte zal minder jongvee ook minder arbeid vragen, maar dat is moeilijk in te schatten en wellicht vrij beperkt.

Praktijk versus theorie

Volgens de voorgaande theoretische berekeningen zou een bedrijf van 100 melkkoeien bijna 20.000 euro extra saldo

Een strategie waarbij het aantal afkalfende vaarzen bepaalt hoeveel koeien er vervangen worden, leidt niet tot een duurzame veestapel. Een overschot aan (volle) vaarzen kan dan beter verkocht worden.

Tabel 2 Opdeling volgens vervanging (2008-2012) en gemiddelde kengetallen - Bron: Boerenbond

	Vervanging (%)			
	< 25,82	25,82 - 29,9	29,9 - 33,26	> 33,26
Aantal koeien	60	69	62	67
Aandeel jongvee (%)	81	80	94	100
Melkproductie per koe (l)	7.989	8.108	8.081	7.757
Vet (°)	43,01	43,06	42,91	43
Eiwit (°)	35,24	35,36	35,26	35,43
Melkerijprijs (euro/100 l)	31,78	32,08	32,03	32,14
Melkprijs (euro/100 l)	30,95	31,21	31,23	31,28
Kalvingsindex	0,98	0,98	1	1,01
Sterfte koeien (%)	3,02	4,02	3,92	4,82
Vervanging (%)	23	27,94	31,44	36,64
Verkoopprijs per nuka (euro)	188	165	155	145
Verkoopprijs per koe (gebruiksvee, euro)	1.181	1.145	1.168	1.084
Verkoopprijs per koe (reforme e.a., euro)	687	657	665	641

behalen bij de verlaging van het vervangingspercentage van 33% naar 25%. Dit komt neer op 193 euro per koe of 24 euro per koe per procent lagere vervanging. In de praktijk zal het echter vaak niet mogelijk zijn alle voordelen ten volle te benutten. Andere factoren zullen deze voordelen tegenwerken. Denk bijvoorbeeld aan de kalvingsindex die iets hoger zal liggen of de snellere genetische vooruitgang bij een hogere vervanging.

Om na te gaan in welke mate de praktijk de theorie bevestigt, werden de gespecialiseerde melkveebedrijven uit het boekhoudnetwerk van Boerenbond opgedeeld volgens het gemiddeld vervangingspercentage over de periode 2008 tot 2012. Deze opdeling werd gebruikt om 4 groepen te vormen die meer en minder vervangen. Van deze 4 groepen werden vervolgens de resultaten van de 5 boekjaren per jaar en gemiddeld over de hele periode onder de loep genomen.

Analyseresultaten

Als eerste leert de opdeling dat er heel wat variatie zit in het gemiddeld vervangingspercentage op Vlaamse melkveebedrijven, ook over een langere periode. De eerste groep heeft van 2008 tot 2012 elk jaar gemiddeld slechts 23% van de veestapel vervangen en de laatste groep 36,64% (tabel 2 p. 53). Voor een bedrijf met 65 melkkoeien betekent dit 15 of 24 koeien vervangen per jaar! Verder komt uit de analyse niet de verwachte hogere melkproductie per koe naar voren. Wellicht selecteren de bedrijven met een lagere vervanging ook minder sterk op productie en meer op duurzaamheid. Andere kengetallen (zoals de melkgehalten) variëren weinig. Het verschil in totale melkplak kan een verklaring zijn voor de licht variërende melkprijs. Door de lagere vervanging ligt de kalvingsindex in de eerste groep iets lager. Veel vaarzen inschakelen trekt dit cijfer naar boven. De prijzen voor kalveren, maar ook voor reforme koeien, liggen hoger bij een lagere vervanging. Dit bewijst dat minder vervanging ruimte creëert om door middel van gebruikskruisingen de kalverprijs te verhogen en dat reforme koeien gemiddeld iets zwaarder verkocht worden. Dat deze mogelijkheden nog niet maximaal benut worden blijkt uit het aandeel jongvee dat in de eerste groepen nog lager zou mogen zijn zonder risico op te weinig vaarzen in de toekomst. Als de rentabiliteit van het melkvee (zonder jongvee) vergeleken wordt (tabel 3), dan blijken de vleesopbrengsten duidelijk hoger naarmate de vervanging daalt. Het verschil tussen de uiterste

Tabel 3 Rentabiliteit per 100 l melk voor melkvee (exclusief jongvee) - Bron: Boerenbond

	Vervanging (%)			
	< 25,82	25,82 - 29,9	29,9 - 33,26	> 33,26
Totale opbrengst (euro/100 l melk)	31,69	31,26	31,26	30,83
Melkopbrengst (euro/100 l melk)	31,63	31,93	32,08	32,15
Vleesopbrengst	-0,02	-0,71	-0,87	-1,39
Variabele kosten (euro/100 l melk)	14,45	14,61	14,98	15,21
Rantsoenkosten (euro/100 l melk)	12,79	12,98	13,12	13,38

Tabel 4 Saldo per koe voor melkvee en jongvee (gemiddelden 2008-2012) - Bron: Boerenbond

	Vervanging (%)			
	< 25,82	25,82 - 29,9	29,9 - 33,26	> 33,26
Saldo/koe (euro)	1.484	1.460	1.422	1.310

kwartielen bedraagt gemiddeld bijna 1,4 euro/100 l over de periode van 5 jaar. Dit komt voor een koe van 8000 l overeen met 112 euro per koe per jaar. Naast de hogere vleesopbrengst kunnen de bedrijven met een lagere vervanging ook een duidelijk lagere productiekost voorleggen. Dat is voor een belangrijk deel het gevolg van een lagere rantsoenkost (efficiëntere productie).

Voorwaarden voor efficiënte productie

Het aandeel jongvee afstemmen op de behoefte voor vervanging en, indien mogelijk, uitbreiding zijn belangrijke voorwaarden voor een efficiënte productie. Zeker als grond en arbeid beperkend worden, is een optimalisatie op dit vlak aangewezen. Voorzie enige marge voor uitval en tegenvallende verdeling tussen vaars- en stierkalveren. Zeker bij kleine kudde moet je voldoende marge voorzien. Toch mag op heel wat bedrijven het aandeel jongvee nog een stuk lager liggen. Dit blijkt ook uit de opdeling

volgens vervanging. Zo heeft de groep met gemiddelde vervanging van 23% over 5 jaar toch 80% jongvee beschikbaar. Als er geen grote uitbreidingsplannen zijn en de afkalfleeftijd van de vaarzen niet te ver oploopt, is dit eigenlijk veel te ruim. De praktijkcijfers tonen aan dat er toch grote verschillen in rentabiliteit samenhangen met de vervanging. Zo ligt het saldo per koe (melkvee + jongvee) in de groep met de laagste vervanging over de 5 boekjaren gemiddeld 174 euro hoger dan de groep met de hoogste vervanging (tabel 4). Dit komt overeen met 12,7 euro per procentpunt verschil in vervanging. Dit bedraagt de helft van wat er volgens de theoretische benadering mogelijk zou zijn. Er is dus nog ruimte om verder te optimaliseren, maar toch is de impact van het vervangingspercentage duidelijk groot (tabel 4). ■

LANG LEVE DE MELKKOE! MAAR HOE LANG?

Je moet het vervangingspercentage beoordelen over meerdere jaren. Gemiddeld 25% per jaar is hierbij een goede streefwaarde. Verder is het ook nuttig de gemiddelde leeftijd van de aanwezige en afgevoerde koeien te bekijken. Ligt de gemiddelde vervanging over meerdere jaren ruim boven 30%, dan is er zeker nog verbetering mogelijk. Noteer zeker de reden van afvoer van iedere koe want enkel zo

krijg je een goed beeld van je bedrijfsproblemen en kan je deze structureel aanpakken. Zo zullen in een jonge veestapel meer dieren afgevoerd worden wegens problemen met vruchtbaarheid terwijl in een oudere veestapel dan weer meer uierproblemen naar boven zullen komen. Bespreek zeker steeds je plan van aanpak met je bedrijfsdierenarts.